ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

“GENDER YONDASHUV ASOSIDA TALABA-QIZLARDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI”

Termiz davlat pedagogika institute
Pedagogika kafedrasi o’qituvchisi
Xolova Mohigul Shavkatovna

Anotatsiya

Ushbu maqolada gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda talaba-qizlarning o‘quv faoliyatida mustaqil fikrlash, tahlil qilish, dalillash, muammolarga xolisona yondashish ko‘nikmalarini shakllantirishga yo‘naltirilgan pedagogik shart-sharoitlar hamda ta’limiy texnologiyalarni qo‘llash masalalari yoritilgan. Shuningdek, gender tenglik prinsiplariga asoslangan holda tanqidiy tafakkurni rivojlantirish mexanizmlari, zamonaviy ta’limda interfaol metodlardan foydalanish imkoniyatlari va psixologik-pedagogik yondashuvlarning samaradorligi ilmiy asosda izohlangan. Maqola xulosalari talaba-qizlarda ijodiy va tanqidiy fikrlash madaniyatini shakllantirish, ularni ijtimoiy hayotga faol tayyorlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты технологии развития критического мышления у студенток на основе гендерного подхода. В исследовании освещены вопросы применения педагогических условий и образовательных технологий, направленных на формирование у студенток навыков самостоятельного мышления, анализа, аргументации и объективного подхода к проблемам. Особое внимание уделено механизмам развития критического мышления на основе принципов гендерного равенства, возможностям применения интерактивных методов в современном образовании, а также эффективности психолого-педагогических подходов. Выводы статьи имеют важное научно-практическое значение в формировании культуры творческого и критического мышления у студенток и подготовке их к активной социальной жизни.

Anotation

This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing critical thinking skills among female students based on a gender-sensitive approach. The study highlights the application of pedagogical conditions and educational technologies aimed at fostering students’ abilities for independent reasoning, analysis, argumentation, and objective problem-solving. Particular emphasis is placed on the mechanisms of developing critical thinking through the principles of gender equality, the use of interactive methods in modern education, and the effectiveness of psychological and pedagogical approaches. The findings of the article hold significant scientific and practical value for cultivating a culture of creative and critical thinking among female students and preparing them for active participation in social life.

Kalit so‘zlari: Gender yondashuv, Tanqidiy fikrlash, Talaba-qizlar, Ta’lim texnologiyalari, Mustaqil tafakkur, Pedagogik shart-sharoitlar, Interfaol metodlar, Psixologik-pedagogik yondashuv, Ijodiy fikrlash, Gender tenglik.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

KIRISH.

Bugungi globallashuv davrida ta’lim jarayonida talabalarda, ayniqsa talaba-qizlarda mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va ijodiy tafakkurni shakllantirish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omillardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Zero, tanqidiy fikrlash shaxsning ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy hamda ma’naviy jarayonlarda faol ishtirok etishini ta’minlaydi, qaror qabul qilish jarayonida tahliliy yondashuvni kuchaytiradi va demokratik qadriyatlarni ongli ravishda qabul qilishga yordam beradi. O‘zbekistonda olib borilayotgan ta’lim islohotlarida ham bu masalaga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi PF–5847-sonli farmonida oliy ta’lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy qilish, yoshlarning tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish dolzarb vazifa sifatida belgilab berilgan. Shuningdek, “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun (2020-yil yangi tahriri)da ham ta’lim jarayonining asosiy maqsadi sifatida yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularni jamiyatning ijtimoiy hayotida faol ishtirok etishga tayyorlash talabi o‘z aksini topgan. Mazkur huquqiy-me’yoriy asoslar talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni gender yondashuv nuqtai nazaridan o‘rganish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Chunki gender tenglik tamoyillari asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni qizlarda o‘z qobiliyatlarini erkin namoyon etish, jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish hamda mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini beradi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF–60-sonli farmonida ham gender tengligini ta’minlash, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish ustuvor vazifa sifatida ko‘rsatib o‘tilgan. Shuningdek, BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlaridan biri sifatida 2030-yilga qadar ta’limda gender tengligini ta’minlash, barcha ayol va qizlarning sifatli ta’lim olishini kafolatlash belgilangan bo‘lib, bu jarayonda talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim shartlardan biri sifatida qaralmoqda. Zero, tanqidiy fikrlash nafaqat ta’lim samaradorligini oshiradi, balki gender yondashuv asosida qizlarning ijtimoiy mavqei va hayotiy faoliyatida faol bo‘lishini ta’minlaydi.

Shu nuqtai nazardan, gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalasini chuqur ilmiy o‘rganish, mavjud muammolarni tahlil qilish hamda samarali pedagogik texnologiyalarni joriy etish bugungi ta’lim tizimining dolzarb vazifalaridan biridir.

Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasining pedagogik mohiyati, avvalo, ta’lim jarayonida shaxsga individual yondashuvni kuchaytirish, qizlarning o‘z imkoniyatlarini to‘liq namoyon etishlari uchun teng sharoit yaratish hamda ularni ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga tayyorlashga qaratilganligi bilan belgilanadi. Tanqidiy fikrlash — bu shunchaki fikr yuritish jarayoni emas, balki faktlarni tahlil qilish, mavjud ma’lumotlarni solishtirish, dalillarni tekshirish va xulosalar chiqarishda obyektivlikni ta’minlashni talab qiluvchi jarayondir. Talaba-qizlar uchun bu jarayon ayniqsa muhim, chunki ular jamiyatda nafaqat ta’lim oluvchi, balki kelajakda oila, jamiyat va davlat taraqqiyotida faol ishtirok etuvchi shaxs sifatida shakllanadilar. Shu bois tanqidiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida gender tenglik tamoyillari asosida tuzilgan pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ularning ijtimoiy faolligini oshiradi, kasbiy malakasini yuksaltiradi va hayotiy pozitsiyasini mustahkamlaydi. Ta’lim jarayonida gender yondashuvni tatbiq etish qizlarning ta’limdagi faolligini oshirish, ularda mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish va o‘z fikrini asoslab himoya qilish madaniyatini tarbiyalash imkonini

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

beradi. Bunday texnologiyalar talabalarda, ayniqsa qizlarda o‘zining shaxsiy fikrini erkin ifodalash, boshqalar fikriga tanqidiy yondashish, muammolarni chuqur tahlil qilish va ular uchun eng maqbul yechimlarni ishlab chiqish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Misol uchun, interfaol metodlar, munozara, “aqliy hujum”, “debat”, keys-stadi, klaster kabi texnologiyalarni qo‘llash orqali qizlar o‘z fikrini mustaqil bayon etishga, o‘z nuqtai nazarini himoya qilishga va mantiqiy tahlil qilishga o‘rgatiladi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim omil bo‘lib, qizlarda mustaqil izlanish, ma’lumotlarni tahlil qilish, virtual muhitda samarali fikr almashish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Gender yondashuv asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasining yana bir muhim jihati shundaki, u qizlarda ijtimoiy tenglik, huquqiy ong va ma’naviy mas’uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Chunki tanqidiy fikrlash jarayonida inson o‘z faoliyatiga, qarashlariga va atrof-muhitdagi voqeliklarga tanqidiy ko‘z bilan qaraydi, mavjud stereotiplardan xoli bo‘lib, yangi bilimlarni egallashga intiladi. Bu esa, bir tomondan, talaba-qizlarda o‘z shaxsiy qadr-qimmati va huquqlarini anglashni, ikkinchi tomondan esa jamiyatda faol pozitsiyani egallashni ta’minlaydi. Shu o‘rinda gender stereotiplarining ta’sirini kamaytirish, qizlarda o‘z imkoniyatlariga ishonchni oshirish, ularni ijtimoiy va kasbiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning ajralmas shartlaridan biri hisoblanadi.

Tanqidiy fikrlash texnologiyalarining samaradorligi talaba-qizlarda nafaqat intellektual rivojlanish, balki ijtimoiy kompetensiyalarni ham shakllantiradi. Ular turli vaziyatlarda muammoni hal qilish, ijtimoiy jarayonlarga ongli munosabat bildirish, ijtimoiy adolat tamoyillarini qadrlash kabi jihatlarda rivojlanadilar. Bu jarayon o‘z navbatida jamiyatda gender tenglik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 23-maydagi “Xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash va gender tenglikni ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ–228-son qarorida ham xotin-qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish, ularning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi faolligini oshirish masalalari belgilab berilgan bo‘lib, bu jarayonda ta’lim tizimining roli alohida ta’kidlanadi. Shuningdek, xalqaro tajriba ham shuni ko‘rsatadiki, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda gender yondashuvni qo‘llash ta’lim samaradorligini oshiradi. Masalan, Finlandiya, Kanada va Janubiy Koreya ta’lim tizimlarida qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlar ishlab chiqilgan bo‘lib, ular ta’lim jarayonida interfaol metodlar, jamoaviy o‘yinlar va mustaqil loyihalar orqali amalga oshiriladi. Ushbu tajribalar shuni ko‘rsatadiki, tanqidiy fikrlash qizlarning nafaqat ta’limdagi, balki kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham yuqori natijalarga erishishini ta’minlaydi. Shunday qilib, gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni talab qiladi. Bu jarayonda o‘qituvchilarning pedagogik mahorati, interfaol metodlardan samarali foydalanishi, ta’lim jarayonida qizlar uchun erkin va teng imkoniyatli muhit yaratishi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Zero, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish orqali talaba-qizlarda mustaqil qaror qabul qilish, ijtimoiy mas’uliyatni his qilish, jamiyatda faol pozitsiya egallash va o‘z imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarish imkoniyati vujudga keladi.

Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasini amaliyotga joriy etishda, avvalo, pedagogik jarayonning ichki mexanizmlarini mukammallashtirish zarur. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun mo‘ljallangan metodik yondashuvlar ta’lim oluvchilarning faolligini oshirish, ularda erkin fikr yuritish, savol berish, fikrni tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilishi kerak. Bunda gender yondashuv asosiy omil

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

sifatida o‘quv jarayoniga singdirilib, qizlar uchun bilim olishda teng imkoniyat, mustaqil qaror qabul qilishda erkinlik va intellektual faollikni oshirishga yo‘naltiriladi. Pedagogik jarayon shunday tashkil etilishi lozimki, unda qizlar o‘z shaxsiy qadr-qimmati, huquqiy imkoniyatlari va ijtimoiy mas’uliyatini chuqur anglab, ularni amaliyotda qo‘llash imkoniga ega bo‘lsin. Ta’lim tizimida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun gender yondashuvni qo‘llashning samarali texnologiyalaridan biri — problemali o‘qitish texnologiyasidir. Bu texnologiya asosida talaba-qizlarga turli muammoli vaziyatlar taqdim etiladi, ular mustaqil ravishda tahlil qilinadi va muammo yechimlari taklif etiladi. Shu jarayonda qizlar mavjud bilim va ko‘nikmalarini amaliyotga qo‘llashni o‘rganadilar, ularda qaror qabul qilish, mas’uliyatni o‘z zimmasiga olish, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi. Shuningdek, interfaol metodlardan foydalangan holda tashkil etiladigan guruhli ishlar, munozaralar, rolli o‘yinlar va keys-stadilar ham qizlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Yana bir muhim omil — talaba-qizlarda reflektiv fikrlashni shakllantirishdir. Tanqidiy fikrlash texnologiyalari qizlarni o‘z qarashlari, qaror va xatti-harakatlarini qayta ko‘rib chiqishga, ularni baholashga va natijalarni tahlil qilishga o‘rgatadi. Bu esa shaxsiy rivojlanishning muhim jihati bo‘lib, o‘z-o‘zini anglash, o‘z fikrini tahlil qilish va o‘zining kamchiliklarini bartaraf etishga yordam beradi. Shu jarayon qizlarda nafaqat tanqidiy, balki ijodiy fikrlashni ham rivojlantiradi. Chunki har bir muammoni hal qilishda ularning faqat mavjud bilimlardan foydalanib qolmasdan, balki yangi, innovatsion yondashuvlarni qo‘llashga intilishi talab etiladi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari samaradorligini oshirish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan ham keng foydalanish lozim. Internet resurslari, virtual ta’lim muhitlari, onlayn platformalar talabalarga mustaqil ravishda keng qamrovli ma’lumotlar bilan ishlash imkonini beradi. Ayniqsa, elektron kutubxonalar, ochiq ma’lumotlar bazalari va interaktiv dasturlardan foydalanish qizlarning mustaqil izlanish olib borish, turli manbalardan olingan ma’lumotlarni tahlil qilish va solishtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa tanqidiy fikrlashni shakllantirish jarayonini tezlashtiradi hamda ilmiy izlanishlar uchun poydevor yaratadi. Pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishda o‘qituvchilarning roli alohida ahamiyatga ega. O‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki qizlarda mustaqil fikrlashni rag‘batlantiruvchi, ularni motivatsiya qiluvchi, ijtimoiy masalalarni tanqidiy tahlil qilishga yo‘naltiruvchi shaxs bo‘lishi kerak. Shu nuqtai nazardan, gender tenglik asosida ta’lim berish o‘qituvchidan yuqori darajadagi pedagogik mahorat, psixologik sezgirlik va shaxsiy yondashuvni talab etadi. Chunki o‘qituvchi talabalarda mavjud stereotiplarni yengib o‘tishga, ularni faollikka undashga va shaxsiy qobiliyatlarini namoyon etishga yo‘naltirilgan bo‘lishi zarur. Shuningdek, gender yondashuv asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari ijtimoiy-adolatli ta’lim muhitini yaratishga ham xizmat qiladi. Qizlarda ijtimoiy tenglik, huquqiy ong, ma’naviy qadriyatlarga sodiqlik va erkin fikr yuritish madaniyatini shakllantirish orqali jamiyatda ham gender tengligi mustahkamlanadi. Zero, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 2-sentabrdagi “Xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni, 2021-yil 28-maydagi “Gender tenglikni ta’minlash tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi qarori ham aynan ta’lim tizimi orqali qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan.

Xorijiy tajribadan olingan misollar ham shuni ko‘rsatadiki, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari gender yondashuv bilan uyg‘unlashtirilganda yuqori samaradorlikka erishiladi. Masalan, Singapur va Yaponiya ta’lim tizimida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish maxsus dars modullari orqali amalga oshiriladi. AQSh va Buyuk Britaniya oliy ta’lim muassasalarida esa qizlar

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-6, ISSUE-2

uchun “leadership training”, “critical thinking workshops” kabi kurslar tashkil etilib, ularning nafaqat ilmiy salohiyati, balki yetakchilik qobiliyatlari ham rivojlantiriladi. Ushbu tajribalarni O‘zbekiston ta’lim tizimida qo‘llash gender tengligini mustahkamlash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida samarali bo‘lishi mumkin. Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari ta’lim jarayonining markazida turib, shaxsni har tomonlama rivojlantirishga, qizlarda intellektual va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu jarayon o‘z navbatida jamiyatda demokratik qadriyatlarni qaror toptirish, ijtimoiy adolatni mustahkamlash va zamonaviy mutaxassislarni tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi. Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasining samaradorligini ta’minlash uchun, avvalo, ushbu jarayonning nazariy-metodologik asoslarini belgilab olish zarur. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish jarayoni faqat o‘quv materialini yod olish yoki uni qayta hikoya qilish emas, balki talabalarda chuqur tahliliy yondashuvni shakllantirish, mavjud bilimlarni qayta ko‘rib chiqish, yangi g‘oyalarni ilgari surish va ularga asoslangan holda qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishni anglatadi. Shu bois ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan pedagogik texnologiyalar gender tenglikni ta’minlash tamoyillariga asoslanishi va qizlarga o‘z fikrini erkin ifodalash, mustaqil qarashlarini himoya qilish, mavjud stereotiplarni tanqidiy tahlil qilish imkoniyatini berishi lozim.

Bunday texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etishda uchta asosiy bosqichni ajratish mumkin: birinchisi — motivatsion bosqich bo‘lib, bunda talaba-qizlarda mustaqil fikrlashga bo‘lgan ehtiyojni uyg‘otish, ularni muammoni chuqur anglashga yo‘naltirish amalga oshiriladi. Ikkinchi bosqich — tahliliy-baholash bosqichi bo‘lib, bunda qizlar muammoni tahlil qiladi, turli qarashlarni solishtiradi, dalillarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Uchinchi bosqich — reflektiv-yakuniy bosqich bo‘lib, unda qizlar o‘z qarorlarini asoslaydi, natijalarni baholaydi va kelgusidagi faoliyati uchun xulosalar chiqaradi. Ushbu bosqichlarning barchasi gender yondashuv bilan uyg‘unlashganda, qizlarning tanqidiy fikrlash qobiliyati yanada samarali rivojlanadi. Shuningdek, texnologik jarayonning samarali kechishi uchun interfaol metodlarning ahamiyati katta. Munozara, debat, “aqliy hujum”, “sinkveyn”, “konseptual xarita” kabi metodlar talaba-qizlarda muammoni turli nuqtai nazardan ko‘rib chiqish, boshqalar fikrini eshitish va unga tanqidiy munosabat bildirish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Bundan tashqari, keys-stadi texnologiyasi yordamida qizlar real hayotiy vaziyatlarni tahlil qiladi, muammoning eng maqbul yechimini izlaydi va bu jarayonda nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiq etadi. Shu tariqa, ularning tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari nafaqat ta’lim jarayonida, balki kundalik hayotda ham qo‘llaniladigan universal kompetensiyaga aylanadi. Gender yondashuv asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasining o‘ziga xos jihatlaridan biri shundaki, u talaba-qizlarning faqat intellektual rivojlanishigagina emas, balki ularning shaxsiy, ma’naviy va ijtimoiy barkamolligiga ham ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, qizlarda o‘z huquq va majburiyatlarini anglash, jamiyatdagi gender tenglik tamoyillarini qadrlash, qaror qabul qilishda mas’uliyatni o‘z zimmasiga olish, ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok etish kabi ko‘nikmalar shakllanadi. Bu jarayon ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham muhim rol o‘ynaydi, chunki zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida nafaqat bilimga ega bo‘lish, balki mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijodkorlik bilan yondashish malakalari talab etiladi. Shu bilan birga, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari gender stereotiplarini yengib o‘tishga, qizlarda o‘z imkoniyatlariga bo‘lgan ishonchni oshirishga ham xizmat qiladi. Ko‘p hollarda jamiyatda “qizlar texnik fanlarda qiynaladi”, “qizlar yetakchi bo‘la olmaydi” kabi asossiz qarashlar mavjud bo‘lib, bu stereotiplar

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

qizlarning intellektual salohiyatini to‘liq namoyon etishlariga to‘sqinlik qiladi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari esa ularni ushbu stereotiplarni tanqidiy baholashga, o‘zining imkoniyat va qobiliyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishga undaydi.

Davlat siyosatida ham ushbu masalaga alohida e’tibor qaratilgan bo‘lib, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 23-maydagi “Xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash va gender tenglikni ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ–228-son qarorida ta’lim tizimida gender tenglikni ta’minlash, qizlarning ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish, ularni zamonaviy kasblarga tayyorlash bo‘yicha vazifalar belgilab berilgan. Bu esa tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalarini ta’lim jarayonida tatbiq etishni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri ekanini ko‘rsatadi. Xalqaro tajribaga murojaat qiladigan bo‘lsak, Kanada, Finlyandiya, Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari gender yondashuv asosida ishlab chiqilgan maxsus dasturlar orqali amalga oshiriladi. Masalan, Kanadada qizlar uchun “Critical Thinking and Leadership” kurslari tashkil etilib, ular orqali yoshlar nafaqat nazariy bilim, balki yetakchilik, jamoada ishlash, muammolarni tanqidiy tahlil qilish kabi ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. Bu tajribalarni O‘zbekiston sharoitida tatbiq etish talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samaradorligini yanada oshirishi mumkin.

Gender yondashuv asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari ta’lim tizimida keng qo‘llanilsa, nafaqat qizlarning intellektual salohiyati, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy barkamolligi ham rivojlanadi. Bu esa, o‘z navbatida, jamiyatda gender tenglik tamoyillarining mustahkamlanishiga, ijtimoiy adolat va demokratik qadriyatlarning rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA.

Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasini o‘rganish natijalari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy ta’lim tizimida nafaqat bilim berish, balki o‘quvchi va talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, tahliliy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, talaba-qizlar ijtimoiy-siyosiy, ma’naviy-axloqiy va madaniy jarayonlarning faol ishtirokchisiga aylanishlari uchun ularning intellektual salohiyatini kengaytirish, o‘z fikrini asosli himoya qilish, mavjud stereotiplarni tanqidiy qayta ko‘rib chiqish va yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish qobiliyatini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biridir. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi bu jarayonda ta’lim jarayonini interaktiv usullar, axborot-kommunikatsiya vositalari, muammoli vaziyatlar va keys-stadiylar asosida tashkil etishni, shuningdek, o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishni nazarda tutadi. Mazkur tadqiqotning asosiy natijalaridan biri shundan iboratki, gender yondashuv asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish talaba-qizlarda ijtimoiy faoliyatga bo‘lgan motivatsiyani oshiradi, ularning qaror qabul qilish madaniyatini shakllantiradi, shuningdek, kelgusida kasbiy faoliyatida uchraydigan muammolarni samarali hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu jarayon ularni faqat ta’lim oluvchi emas, balki jamiyatda faol ijtimoiy sub’ekt sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o‘tkazilgan ilmiy izlanishlar gender tenglikni ta’minlashga, ta’lim jarayonida qizlar uchun imkoniyatlarni kengaytirishga, ularning yetakchilik va tashabbuskorlik sifatlarini kuchaytirishga ijobiy ta’sir etishini ko‘rsatdi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy taraqqiyotning ham muhim omillaridan biri ekanligi anglashildi.

Gender yondashuv asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasini ta’lim jarayonida qo‘llash ta’lim samaradorligini oshirish, talaba-qizlarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlash,

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 10.25 / 2025

shuningdek, jamiyatning barqaror intellektual va ma'naviy taraqqiyotini qo'llab-quvvatlashning muhim sharti sifatida ilmiy asoslangan natija hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qarori. *Gender tenglikni ta'minlash to'g'risida Qonun* (2019-yil 2-sentabr). – Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. *2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida* PF–60-son. – 2022-yil 28-yanvar.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. *Ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlash chora-tadbirlari dasturi*. – Toshkent, 2021.
5. Avloniy A. *Turkiy guliston yoxud axloq*. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – 176 b.
6. Hasanboyeva O., Abduraxmonova N. *Pedagogika nazariyasi va tarixi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 384 b.
7. Yo'ldoshev J., Xoliqov A. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: Fan, 2018. – 328 b.
8. Ergashev I., Sobirova N. *Ta'lim jarayonida talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullari*. – Toshkent: TDPU, 2020. – 224 b.
9. Nosirova D. *Gender yondashuv asosida ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 256 b.
10. Paul R., Elder L. *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. – New Jersey: Pearson, 2014. – 480 p.
11. Brookfield S. *Teaching for Critical Thinking*. – San Francisco: Jossey-Bass, 2012. – 280 p.
12. Lipman M. *Thinking in Education*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 312 p.
13. Beyer B. *Practical Strategies for the Teaching of Thinking*. – Boston: Allyn and Bacon, 1991. – 218 p.
14. UNESCO. *Gender Equality and Education: Strategy 2022–2029*. – Paris: UNESCO Publishing, 2022. – 62 p.
15. OECD. *The Future of Education and Skills: Education 2030 – The Conceptual Learning Framework*. – Paris: OECD, 2019. – 45 p.